

képen érvényesíthetik, azt sohasem állítottam. Eddig mindig az egyezkedő váltóbirtokossal szemben fennálló jogi helyzetről beszéltem; ezzel szemben pedig az adósok a kényszeregyesség kifogását — mint kifejtettem — in personam kifogásként érvényesíthetik.

Dr. Pethő Tibor,
kir. járásbíró.

Kétoldali turpitudo.*

1. Kétoldali turpitudo esetén a jogalap nélküli gazdagság visszakövetelését elvileg kizáró eredeti tétellel¹ szemben bírói gyakorlatunk már régen kifejlesztette azt a módosító elvet, hogy ily esetben is a körülmények méltányos mérlegelésének van helye s ha ennek a mérlegelésnek az eredményeként a gazdagság megtartása a jogérzetet nyilván sértőnek mutatkozik, visszakövetelésnek a követelő oldalán is fennforgó turpitudo ellenére helye van. A „méltányos visszakövetelés“ keretei a gyakorlatban folyton tágultak s a rendelkezésünkre álló döntések számszerű aránya alapján ma már inkább a visszakövetelés megengedését lehet szabálynak mondani, mintsem annak kizárását.² Így az ágyasságra való tekintettel nyújtott szolgáltatást, ha az ellenszolgáltatás aránytalanul csekély volt,³ kiviteli engedély megszerzésénél való illetéktelen közbenjárásért fizetett díjat,⁴ lánckereskedelmi ügylet alapján adott előleget és tartályokat,⁵ a házasság felbontására irányuló szerződés alapján történt teljesítést⁶ visszaitélt a Kuria, midőn oly különös körülményeket nem észlelt, melyekből a visszakövetelés méltánytalanságára

* A jelen cikk második közleménye annak a cikksorozatnak, amelyet a szerző a Polgári Jog f. é. 3. számában „Bírói szerződés-módosítás“ címmel kezdett meg.

A szerk.

* V. ö. *Liebmann* Ernő cikkét a Jogtudományi Közlöny 1928. évi 24. számában.

¹ Így a német BGB. 817. §. 2. mondata nyomán a polg. tkönyv terv. I. szö. 1769. §. 2. bek.; erre hajlik még (Kuria P. VII. 1475/1914.) MD. IX. 139.

² A polg. tk. terv. II. szö. 1508. §. és a polg. tkv. törvényjav. 1508. §. kétoldalú turpitudo esetén sem ismernek kivételt a visszakövetelés általános szabálya alól; a jav. biz. szö. 1510. §. 2. bek. a méltányos visszakövetelés mellett foglaltak állást.

³ (Kuria P. III. 106/1921.) MD. XIV. 25.

⁴ (Kuria P. II. 1919/1920.) MD. XIV. 26.

⁵ (Kuria P. II. 5580/1922.) MD. XVII. 4.

⁶ (Kuria P. III. 5269/1927.) MD. XXI. 53.

lehetett volna következtetni. (Az egyik esetben¹ egyenesen vélelmezendőnek nyilvánítja azt a körülményt, hogy a méltányosság a visszakövetelés mellett szól.) Ezt a gondolatot két irányban fejlesztette tovább a legujabb gyakorlat:

a) Szemben a régebbi döntések álláspontjával, hogy az ágyasság alatti együttszerzés folytán a másik fél vagyónában előállott szaporulat, tekintettel arra, hogy az ezt létrehozó tevékenység az ágyassággal kapcsolatos, vissza nem követelhető,² a mai gyakorlat az ily gazdagodást visszaitéli (igaz, hogy azzal az indokolással, hogy a turpitudo csak az ágyasság létesítése és fenntartása érdekében kikötött szolgáltatás követelését zárja ki).³ viszony és együttes szerzés, Polgári Jog 1928. évi 8. szám.

b) A Kuriá 1928. május 24-én kelt ítélete⁴ felmerült esetben, midőn kétoldalulag turpis viszonyon alapuló ingyenes juttatásról volt szó, nem is hivatkozik többé a méltányosságra, hanem egyenesen kimondja, hogy az ilyként kapott értékek, az előbbi állapot helyreállításaként, visszaszolgáltatandók.⁵

Ugyanez az irány ötlük szembe a külföldi jogfejlődésben is, mint ezt a legujabb német és francia gyakorlat mutatja.

2. Különösen dokumentálja a gondolat átütő erejét a *német* gyakorlat, melynek a kétoldali turpitudo esetén való visszakövetelhetés elvét tételestörvényszabály⁶ ellenére kellett érvényre juttatnia. Ez természetesen csak kerülőkkel és a törvényt magyarázatnak erősen teleologikus módszerével volt lehetséges, az eredmény azonban az lett, hogy a visszamenő követelhetés elvi keretszabályával szemben ott áll a gyakorlatban előforduló esetek nagy száma, melyekben a szabályt „különleges“ okból nem alkalmazza a bíróság.

A szabályt eleinte olyképen kezdte ki a gyakorlat, hogy az esetek egy részét, melyeket eredetileg a kétoldali turpitudo fogalmi körébe számítottak, ebből a körből lassan „ki-minősítette“; egy új kategóriájának: a „tartalmuknál fogva“ erkölcstelen ügyletek fogalmának a segítségével vitte keresztül. Ezek alatt a judikatura oly ügyleteket értett, melyeknél az erkölcstelen jelleg nem kifejezetten egyoldalú (mínt a „Knebelungsvertrag“-nál; oly szerződésnél, melynek megkötésével az egyik fél a jóerkölcsökbe ütköző magatartást

¹ L. a fenti ⁴) jegyzetet.

² (Kuria P. III. 4903/1918.) MD. XIII. 44.

³ (Kuria P. I. 7534/1926.) MD. XXI. 67; V. ö. B. S.: Ágyassági

⁴ (Kuria P. III. 7111/1927.) MD. XXI. 73.

⁵ A már említett BGB. 817. §. 2. bek.

⁶ Egészen hasonló esetben (ahol férjes nő helyett nős férfi a visszakövetelő) a Kuriának ugyanez a tanácsa visszatért a tisztá méltányossági principium alapjára: (P. III. 6410/1927.) JH. II. 1574.

tanusít a másik féllel szemben: uzsorás, kizsákmányoló stb. ügyletek), de nem is kétoldalú (mint a szorosabb értelemben vett erkölcstelen ügyleteknél, melyeknek mindkét fél által tudott erkölcstelen célja van: kijárás, ágyasság, hitelezők kijátszása, megbízó megkárosítása stb.), — hanem amelyeket a judikatura a tartalmukban objektíve, a felek vagy az egyik fél intencióira való tekintet nélkül kifejezésre jutó erkölcstelen céljuknál fogva tekintett érvényteleneknek. Ezek a jóerkölcsökbe ütköző ügyleteknek fogalmilag épen a legsúlyosabb eseteit jelentették, hiszen itt a turpitudó mintegy benne rejlett az ügyletfajban: a tartalom szerinti minősítés már eldöntötte a turpitudó kérdését is. Mégis ez a kategória alkalmas volt arra, hogy bizonyos esetekben a bíróság a BGB. 817. §. 2. bek.-ének vissza-nem követelhetési szabályától eltekintsen, miután a „tartalmánál fogva erkölcstelen ügylet“ fogalma lehetővé tette, hogy az ügylet a kétoldali turpitudó megállapítása nélkül is érvénytelennek mondassék ki.¹

A kétoldali turpitudó körének további szűkítése annak a követelménynek a felállításával történt, hogy a követelő fél részén fennforgó erkölcstelenségnek a fél „elítélendő érzületére“ (verwerfliche Gesinnung) kel visszavezethetőnek lennie. A gazdagodási kereset kizárásával ugyanis a törvény mintegy büntetni kívánta a felet „tilalomellenes cselekményéért“ (verbotswidrige Handlung); ily cselekménynek a következményeit pedig csak akkor lehet reá róni, ha az említett érzület kimutatható. Ennek az érzületnek mintegy (ad normam: károsult önhibája) kompenzálnia kell a másik oldalon fennforgó turpitudót. Míg a tartalmilag „erkölcstelen ügylet“ elmélete a gazdagodás kérdését csak közvetve érintette, ez az utóbbi tétel, melyet a gyakorlat, támaszkodva a BGB. előmunkálataira,² széles körben alkalmaz,³ közvetlenül a kétoldali turpitudónak a visszakövetelést kizáró hatását kötötte újabb feltételhez.

A legjellemzőbben mutatja a visszakövetelést kizáró szabály nyomása alól való menekülni főrekvést a német legfelsőbb bíróságnak az a döntése, melyben elvileg kijelentette, hogy a BGB. 817. §. 2. bek. nem alkalmazható, „ha a gazdagodási kereset más jogalapra is volna tekinthető“. Ebben a döntésében a gazdagodó eljárását tiltott cselekménynek minősíti és ezen az alapon a visszakövelelésnek helyt ad. (Tiltott bevásárlásra átadott pénz visszakövetelése,

¹ Erre a fejlődésmentre nézve I. RGZ. 78, 353; 93, 30; 99, 107; 108, 213; 108, 217; 114, 341. és legújabban: (Reichsgericht 1927. okt. 21.) Juristische Wochenschrift, 1928. január 7. szám.

² Mot. II. 849. o.

³ L. különösen RGZ. 104, 54; 95, 347; 95, 130/131.

miután a bevásárlás megheiusult és a megbizott a pénzzel maga spekulált.)¹

3. *Franciaországban* legujabban a *dijoni* törvényszék mondotta ki kétoldali turpitudo esetén a visszakövetelést, midőn a férjes nő, ki ágyasságban élt egy nős férfival, az utóbbi által tett házassági ígéretben bizva, a férfi háztartásában munkálkodott s az ezen munkálkodása folytán a férfi vagyonában előállott szaporulat kiadására perelt. A bíróság egyszerűen az *actio de in rem verso* szabálya alapján adott helyt a keresetnek, nem is foglalkozva a turpitudo kérdésével. (Az eset francia kommentátora helyteleníti a döntést, s azt vitatja, hogy a férfi ugyan gazdagodott, de gazdagodása nem volt jogalap nélküli, mert a nőnek az a hite, hogy a férfi őt feleségül fogja venni, a körülményekre való tekintettel nem tehetette feltételelessé a szolgálatok teljesítésében álló ingyenes juttatást.)²

Dr. Fürst László.

¹ RGZ. 101, 38. — Hogy mennyire kényelmetlen a német jogéletnek a BGB. 817. §. 2. bek. szabálya, az kitetszik még abból is, hogy az irodalomban komoly képviselői vannak annak a felfogásnak, hogy a visszakövetelő egyoldalú turpitudója miatt érvénytelenség esetén visszakövetelésnek az alaptalan gazdagodás általános szabálya értelmében (BGB. 812. §.) helye van, mert a BGB. 817. §. 2: bek: csak a 817. §. 1. bek. alól statuált kivételt: (Így elvileg Staudinger kommentárja is (1670. o.), mely szerint ilyen esetben „legfeljebb“ a „turpitudinem suam allegaus non audiatur“ vethető a visszakövetelőnek ellenébe. Elvileg ellenkezőleg *Neubecker* és a RG. gyakorlata.)

² 1928. február 7. ítélet, Revue Trimestrielle de droit civil 1928/II. 423. old.

Most jelent meg

Dr. Balla Ignác
budapesti ügyvéd

Tételes magyar nemzetközi magánjog

című könyve, amely a törvényeinkben és bírói gyakorlatunkban kifejegecsedett külföldi viszonylatu magyar magánjog teljes rendszerét adja. *Bolti ára 10 P.*